

Z. Br.

Ku pamięci Stanisława Pawłowskiego

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 12/1, 192-193

1967

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

równych na całym świecie" (autor przytacza przykłady innych tego rodzaju zabytków: nie dochowanych do naszych czasów zabytków włoskich oraz prawie niezauważalnych zabytków hiszpańskich, greckich i egipskich).

Z. Br.

„NAUKA POLSKA” O WŁADYSŁAWIE NATANSONIE

W czerwcu 1964 r. minęła setna rocznica urodzin Władysława Natansona, jednego z najwybitniejszych fizyków polskich końca XIX w. i pierwszej połowy XX w. Odbywający się w dniach 21—26 IX 1965 XIX Zjazd Polskiego Towarzystwa Fizycznego w Krakowie uczcił tę rocznicę akademią, podczas której wygłoszono dwa referaty ukazujące postać i zasługi naukowe dawnego profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego. Oba referaty zostały wydrukowane w nrze 3/1966 dwumiesięcznika „Nauka Polska”.

Pierwszy, pióra Jana Weysenhoffa, noszący tytuł *Pamięci Władysława Natansona w setną rocznicę urodzin*, przedstawia w skrócie dzieje życia i twórczość naukową wybitnego fizyka. Weysenhoff przypomina, że Natanson w czasie studiów w Petersburgu był słuchaczem wykładów takich sław, jak Mendelejew, matematyk A. Markow, fizyk Chwolson. Później studiował w Cambridge u J. J. Thomsona, a także w Strasbourgu i Grazu. Od 1891 r. związany na stałe z Uniwersytetem Jagiellońskim, wykładał tam Natanson z górną 45 lat, piastując w 1922/1923 r. godność rektora tego uniwersytetu.

Dorobek naukowy Władysława Natansona jest bardzo bogaty, obejmuje 142 pozycje, drukowane tak w Polsce, jak i za granicą. Napisany w latach 1888—1889 podręcznik fizyki *Wstęp do fizyki teoretycznej* do dziś mało stracił na aktualności. Jedną z reguł fizycznych, którą uczony zawarł w rozprawie drukowanej we Francji *O polaryzacji eliptycznej światła w środowisku absorbującym i skręcającym płaszczyznę polaryzacji* znana jest tam jako „reguła Natansona”.

Kazimierz Gumiński, autor drugiego referatu wygłoszonego na zjeździe fizyków, a drukowanego w „Nauce Polskiej”, omawia zasługi Natansona w rozwoju termodynamiki. Autor zwraca uwagę przede wszystkim na główne prace wielkiego fizyka, które pozwoliły go zaliczyć do najświetniejszego grona termodynamików w skali światowej. Zasługi naukowe i dorobek Władysława Natansona są tak znaczne, że weszły na stałe do skarbcza nauki światowej.

H. H.-R.

O STANISŁAWIE NOWAKOWSKIM

W nrze 5/1966 wychodzącego w Poznaniu miesięcznika „Nurt” prof. Florian Barciński ogłosił artykuł *Stanisław Nowakowski, wielki poznański geograf mark-sowski*.

W roku 1967 mija 30 lat od śmierci tego uczonego (ur. w 1888 r.).

Z. Br.

KU PAMIĘCI STANISŁAWA PAWŁOWSKIEGO

Nr 4/1965 „Czasopisma Geograficznego” otwiera G. Labudy *Przemówienie ku czci Stanisława Pawłowskiego, profesora i rektora Uniwersytetu Poznańskiego, wygłoszone na akademii w dniu 16 stycznia 1965 r.* Akademię tę zorganizował Instytut Geografii PAN, Polskie Towarzystwo Geograficzne, Poznańskie Towarzystwo

Przyjaciół Nauk i Instytut Geograficzny Uniwersytetu im. A. Mickiewicza. Odybła się ona w Poznaniu, w 25 rocznicę śmierci S. Pawłowskiego.

Drugą pozycją tego zeszytu jest artykuł B. Krygowskiego *Stanisław Pawłowski w wypowiedziach swoich uczniów i przyjaciół*. W artykule wyzyskano m.in. niektóre odczyty wygłoszone na wymienionej wyżej sesji: R. Galona *Profesor Stanisław Pawłowski, jako uczyony, pedagog, człowiek*, M. Kielczewskiej-Zaleskiej *Osiągnięcia Stanisława Pawłowskiego w zakresie geografii człowieka*, J. Dylaka *Metodologiczne poglądy profesora Stanisława Pawłowskiego*, M. Czekańskiej *Profesor Stanisław Pawłowski w środowisku nauczycieli* (na sesji był jeszcze jeden odczyt, J. Czekalskiego *Stanisław Pawłowski na tle geografii światowej*). B. Krygowski wyzyskał też w artykule prace o S. Pawłowskim ogłoszone po 1945 r.; ich wykaz (12 pozycji) znajduje się na końcu artykułu.

W dziale *Kronika* tegoż zeszytu „Czasopisma Geograficznego” znajduje się krótkie sprawozdanie z sesji ku czci S. Pawłowskiego.

Z. Br.

Z HISTORII KARTOGRAFII ŚREDNIOWIECZNEJ

W nrze 2/1966 „Przeglądu Geograficznego” Józef Staszewski¹ zamieścił artykuł *Mappa mundi z Ebstorfu jako źródło wiedzy geograficznej Średniowiecza*. Idzie tu o mapę ukończoną w 1284 r., przechowywaną w klasztorze benedyktynek w Ebstorf. Spaliła się ona w 1943 r., są jednak jej reprodukcje. Prof. Staszewski po przedstawieniu dziejów tej mapy zanalizował jej wartość historyczną, geograficzną i onomastyczną oraz jej znaczenie w dorobku kartografii światowej. W innej redakcji artykuł ten ukazał się w roczniku 4 „Zeszytów Geograficznych WSP w Gdańsku” za 1962 r.

Z. Br.

MAPY POLSKI Z WIEKÓW XVI—XVII W BIBLIOTECE UNIWERSYTECKIEJ W POZNANIU

W nrach 3/1963 i 5/1965 „Zeszytów Naukowych Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu — Biblioteka” U. Puckalanka ogłosiła materiały do katalogu zbiorów kartograficznych Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu; są to wykazy ogólnych i szczegółowych map ziem dawnej Polski, zawartych w drukach i atlasach z wieków XVI—XVII, a także luźnych egzemplarzy map wyjętych ongiś z tych dzieł.

Wykazy poprzedzone są objaśnieniami odnoszącymi się do wzajemnego stosunku map wykazu i wskazówkami odnośnie do grup filiacyjnych.

Z. Br.

O MAPIE MORSKIEJ ZATOKI GDAŃSKIEJ Z OK. 1600 R.

W nrze 6/1966 „Przeglądu Geodezyjnego” P. Dąbrowski i W. Świątecki dali artykuł *Kartometryczna ocena mapy morskiej Zatoki Gdańskiej Waltera Clemensa*. Mapę tę Clemens wykonał w czasie pobytu w Gdańsku w latach 1594—1609. Jej

¹ Prof. Józef Staszewski zmarł 5 września 1966 r. W nrze 219/1966 „Głosu Wybrzeża” ukazało się wspomnienie pośmiertne *Prof. Józef Staszewski jako toponomasta*, napisane przez Z. Brockiego (wspomniano tutaj również o pracach zmarłego w zakresie historii nauk o Ziemi). Wkrótce „Kwartalnik” poświęci pamięci prof. J. Staszewskiego obszerny nekrolog.